

K. HENC, *U predvečerje*

doji dijete, 1976; *Seoska kuhinja*, 1982; *Kasna jesen*, 1989). Krajem osamdesetih sve više radi tehnikom pastela.

LIT.: V. Zlamalik, Katarina Henc, Zagreb 1990. — G. Gamulin i F. Ficker, Katarina Henc, Zagreb 1993. V. G. Č.

HENCKE, Ignazio, graditelj (Rijeka, 17. VII. 1740 — 1. IX. 1798). U početku »marangon« (stolar), poslije se školuje za arhitekta. Jedan od prvih riječkih domaćih baroknih graditelja. Projektirao i izgradio pravoslavnu crkvu Sv. Nikole u Rijeci (1789), na kojoj su vidljivi utjecaji austr. jozefinskoga baroka. Stambene zgrade, što ih je podizao u Rijeci, danas ne postoje.

LIT.: R. Matejčić, Srpsko-pravoslavna crkva Šv. Nikole u Rijeci, Zbornik za likovne umjetnosti, Novi Sad, 1973. — *Ista*, Kako čitati grad, Rijeka 1988, str. 149–155. Ra. Mat.

HENNEBERG, Većeslav, povjesničar umjetnosti (Zagreb, 22. III. 1889 — 4. IV. 1937). Filozofski fakultet (povijest i geografiju) završio u Zagrebu. Od 1923. suradnik Zemaljskoga povjerenstva za čuvanje spomenika, od 1925. kustos Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu. God. 1912. istraživao gradine oko Otočca, 1914. oko Karlobaga, 1920. proučio i snimio Zelingrad, 1922. istraživao srednjovj. spomenike Z Like i snimio planove gradina u Žumberku a 1923. istražio Susedgrad. Istraživao je 1923–24. ličke srednjovj. spomenike a 1924. nalaze petrinjske tvrđave. Znatna neobjavljena građa Hennebergovih opisa, tlocrta i fotografija čuva se u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu.

BIBL.: *Gora Medvednica*, Glasnik Hrvatskog prirodoslovnog društva, 1920; *Lika prije Hacquetovih putovanja*, Narodna starina, 1922; *Naše gradine i gradovi*, ibid., 1923; *Gradine i gradišta po Medvednici*, ibid., 1929; *Ruševine Susedgrada*, ibid., 1929; *Lički gradovi prošlih stoljeća*, Lički kalendar, 1934. I. Bh.

HERALDIKA, znanost o grbovima; pomoćna povijesna disciplina koja proučava postanak grbova, pravila za njihovo sastavljanje i povijest njihova razvoja. Grb se u Europi pojavljuje poč. XII. st. kada su za križarskih ratova pojedini feudalci označavali pripadnike svojih četa znakovima i bojama na štitu i zastavi. Prvi poznati pečat s grbom potječe iz 1140; potom se grbovi šire sr. i Z Europom, a u XIII. st. pojavljuju se i u Hrvatskoj. Do poč. XIII. st. grb su osim vladara imali pravo nositi plemići. Vlastite grbove počeli su postupno isticati pojedini gradovi, trgovišta i općine, potom crkvene vlasti i napokon pojedini građani. U Hrvatskoj se grbovi nalaze i na kamenim spomenicima (gradski grbovi u istarskim gradovima i gradovima S Hrvatske). Do poč. XIV. st. plemići su samostalno odabirali svoje grbove i simbole; od toga vremena podjela grba postaje

malo-pomalo isključivo pravo vladara. Pravo na grb vladar ozakonjuje posebnom poveljom kojom ga podjeljuje — grbovnicom (lat. *litterae armales*). U njoj je grb ispočetka samo spomenut a poslije je opisan i oslikan. Starije grbovnice su obične pergamentne povelje s grbom naslikanim u sredini gornjega dijela, a takav su oblik imale sve do sred. XVI. st. kada se grb premješta u gornji desni kut. U XVII. st. grbovnica poprima format knjige sa slikom grba na naslovnoj strani i često je umjetnički ukrašena. Taj oblik zadržava do 1918. kada je propašću Austro-Ugarske Monarhije prestala podjela grbova i plemstva. Grbovi su se često stavljali na građevine i umjetničke predmete (palače, crkve, oltare, nadgrobne spomenike, portrete, pečate, medalje, pokućstvo, ex librise) kao oznaka njihova vlasnika ili darovatelja; obično su umj. izvedeni pa služe i kao dekorativni element.

Glavni dijelovi razvijenoga grba. Od XII. st. do poč. XIII. st. grb se sastojao samo od štita, a tek se potom postupno (od druge pol. XIII. st.) pojavljuju kaciga, plaševi, nakit i ostali dodaci. Boja je znak štita kao i ostali dijelovi grba; u upotrebi su crvena, modra, zelena i crna boja te boja dviju kovina: zlata (žuta) i srebra (bijela). Kada grb nije obojen, boje se označuju odgovarajućim sistemom točaka i crta. Osim tih strogo heraldičkih boja dopuštene su i neke kombinacije boja, npr. pri oznaci krzna, posebno hermelina. Štitovi mogu biti geometrijski razdijeljeni ili u njima mogu biti prikazani razni naravni likovi (ljudske figure, životinje, ptice, ribe, gmazovi, kukci, biljke), elementi i nebeske pojave (sunce, oblaci, mjesec, zvijezde, bregovi, vode), antička božanstva i mitološke životinje, umjetni likovi (svi predmeti koje je izradila ljudska ruka). G. je heraldički potpun tek ako se na kacigi nalazi ukras ili nakit, a s njezine strane vise plaševi. To su zapravo sukneni privjesci pričvršćeni ispod nakita kacige. Nakit ili ukras se nalazi na vrhu kacige, a čine ga obično motivi iz štita (nije pravilo). *Točnice* obrubljuju vrh kacige. To su sukneni svici koji spajaju nakit s kacigom. Znakovi čina i dostojanstva jesu krune (5 šiljaka plemićka, 7 barunska, 9 grofovsk), šeširi, crvena pokrivala glave (tijara, mitra), ostali crkveni znakovi i znakovi svjetovne vlasti. *Čuvari grba*, obično su likovi ljudi, životinja ili mitoloških bića koji stoje sa strana štita držeći ga ili noseći. *Grbovni zastori* su draperije postavljene iza grba, a dolaze uz grbove vladara, prinčeva i kneževa. *Gesla* se sastoje od početnih slova karakterističnih riječi i čitave rečenice; ispisana su na vrpci iznad ili ispod grba. *Bojni poklici* ispisuju se uvijek iznad grba. U sr. i novom vijeku služili su za poziv vojske na okup. *Zastave* raznih vrsta i oblika često su nakit nad kacigom. Od poč. XVIII. do poč. XIX. st. najčešće okružuju grb uz topove i bubnjeve.

Grbovi više obitelji (supružnika) sjedinjuju se u jednom štitu, a isti je slučaj kada se u ruci jednoga plemića ujedini više plemićkih posjeda. — *Pretencioznim grbovima* nazivaju se grbovi nekih zemalja koje su njihovi bivši vladari uključivali u svoj skupni grb, premda ti krajevi nisu više bili pod njihovom vlašću. Tako su npr. ugarsko-hrv. kraljevi u svojem skupnom grbu isticali grb kraljevine Rame (do 1878), tj. jednoga dijela Bosne, u doba kada je čitava Bosna bila pod turskom vlašću.

Blazoniranjem grba naziva se u heraldici opisivanje cijeloga grba po posebnim pravilima. Iz druge pol. XVII. st. potječu prvi potpuni opisi grbova na hrv. jeziku. Hrv. heraldičku terminologiju znanstveno su upotunili I. Bojničić i E. Laszowski.

H. se kao znanost u nas pojavljuje otprilike 1590, kada je nastao rukopisni »Zbornik grbova kraljevine i odličnih obitelji Ilirskog carstva«. Jedna od njegovih kopija je »Fojnički grbovnik« (nastao 1660–80). Znatno su doprinos heraldici djela P. Vitezovića »Stemmatographia sive armorum Illyricorum delineatio, descriptio et restitutio« (Beč 1701, Zagreb 1702) i »Banologia« (oko 1710, s grbovima hrv. banova). I. Voršić napisao je u Zagrebu 1772. udžbenik »Artis heraldicae notitia brevis«. Pojačano zanimanje za heraldiku javlja se u drugoj pol. XIX. st. kada nastaju poznati zbornici grbova: F. Heyer, »Der Adel von Dalmatien« (Nürnberg 1873), I. Bojničić, »Der Adel von Kroatien und Slavonien« (Nürnberg 1899). U najnovije vrijeme hrv. se grbovima bavi I. Banac (»Grbovi, biljezi identiteta«, Zagreb 1991).

LIT.: L. Thallóczy, Südslawische heraldische Studien, München 1914. — E. Laszowski, Grbovi Jugoslavije, Zagreb 1932. — R. Gigante, Blasonario Fiumano, Rijeka 1938. — A. Solovjev, Prinosi za bosansku i ilirsku heraldiku, GZMBiH, 1954. — B. Zmajić, Heraldika, Zagreb 1971 (s iscrpnom bibliografijom). R.

HERCEG-NOVI, grad u Boki kotorskoj. Iz kasnoant. vremena vidljivi su ostaci kule zidane od velikih tesanaca. Sadašnju jezgru gradskoga

HERALDIKA

GRB KRALJEVINE HRVATSKE, DALMACIJE I SLAVONIJE.
Zagreb, Hrvatski povijesni muzej

GRB GRADA ILOKA
iz 1525,
djelo J. Klovića

GRB KNEZOVA
ZRINSKIH, XVII. st.
Zagreb, Hrvatski
povijesni muzej

GRB
PLEMIĆA
PETRIČEVIĆA, XVIII.
st. Zagreb, Hrvatski
povijesni muzej

GRB GROFOVA ERDŐDYJA,
oko 1700. Zagreb, Hrvatski
povijesni muzej

GRB ISTRE U VITEZOVIĆEVU DJELU
»STEMMATOGRAPHIA...«, 1701.

GRB HRVOJA
VUKČIĆA
HRVATINIĆA,
poč. XV. st.

GRB JURJA
DRAŠKOVIĆA,
1554. Zagreb,
Hrvatski državni
arhiv